Muriel Rukeyser

SAVAGE COAST

Traducció, introducció i biografia d'Eulàlia Busquets
Assaig de Rowena Kennedy-Epstein

Poca cosa podíem veure des del tren, però el que podíem veure estava il·luminat pel sol i al mateix temps ple de misteri. Hi havia l'estació i al darrere la filera de cases. No hi havia cap indici que pogués marxar. El maquinista, va dir algú, seia a l'escala i menjava pa amb llonganissa.

Vaig poder escoltar una ràdio que emetia cançons de Bing Crosby i un cant tirolès les va interrompre: era l'equip suís al vagó del davant.

Una dona gran va dir: aquest tren ja no es mourà.

M'havien enviat des de Londres tota sola. Era l'estiu càlid i preciós del 1936, la primera vegada que sortia dels Estats Units.

:Rata_

Muriel Rukeyser

SAVAGE COAST

Traducció, introducció i biografia d'Eulàlia Busquets i Lluch

Assaig de Rowena Kennedy-Epstein

Capítol de mostra

:Rata_

Per a George i Elizabeth Dublin Marshall

Capítol de mostra

Aquest relat d'estrangers depèn en mínima mesura dels personatges. Cap de les persones són imaginàries, però tampoc estan representades fotogràficament, ja que en qualsevol escena o paraula que es pogués identificar mínimament, es trobarien innombrables concessions i distorsions.

Muriel Rukeyser

Capítol de mostra

INTRODUCCIÓ

per Eulàlia Busquets

*

Muriel Rukeyser (1913-1980) es pregunta: «Què succeiria si una dona expliqués la veritat sobre la seva vida? El món es partiria i s'obriria com una fruita madura». Així se'ns mostra la Helen, la protagonista de *Savage Coast*, quan esclata en aquesta sorprenent novel·la silenciada durant dècades, on es parla dels primers dies de la Guerra Civil a Catalunya, tot barrejant fets polítics i imatges poètiques, dos elements que coexisteixen i es reforcen mútuament per tal de convertir la poesia en l'eina que ens ubica conscientment en la nostra realitat històrica i ens interpel·la perquè actuem.

L'autora –com la Helen– emprèn un viatge a l'estranger que és també un viatge cap al seu interior. Tots dos trajectes esdevenen una lluita per trobar-se a si mateixa i viure amb coherència en un món canviant i en conflicte. La seva escriptura és un exercici literari on la descripció de la realitat social es va trenant amb una poesia d'instants íntims. Hi fa servir un *collage* d'escrits d'origen divers, ja siguin titulars de diari, fragments de converses, cites literàries, cançons, pamflets o un discurs que se sent a la ràdio; i tot això es mescla amb la veu interior de la protagonista. El documentalisme del reportatge periodístic contrasta amb una imaginació surrealista i onírica, els diàlegs s'alternen amb la descripció simbòlica del paisatge, el retrat impressionista de tota una col·lecció de personatges es perfila amb ironia i sentit crític i aporta un contrapunt al discurs interior de la protagonista d'aquesta novel·la modernista.

La Helen, alter ego de l'autora, viatja en tren a Barcelona amb l'encàrrec d'escriure un reportatge sobre l'Olimpíada Popular del 1936 per a la revista literària de Londres *Life & Letters To-day* i, en el temps condensat i vertiginós de cinc dies, és testimoni de l'inici d'una revolució obrera, estableix una relació explícitament sexual amb un atleta alemany, recorre els carrers d'una Barcelona en ebullició i fa seva la responsabilitat d'explicar la realitat que ha vist i viscut.

Al llarg de la novel·la, la Helen es construeix psicològicament i políticament, experimenta una metamorfosi que la duu de l'adolescència a la maduresa, i és quan es fa conscient de tot allò que ha sentit, vist i experimentat durant els primers dies de la Guerra Civil que troba la seva pròpia veu. Tot llegint *Savage Coast* avançarem en el relat com qui ressegueix l'aresta d'un diamant, a través de l'experiència de la jove corresponsal nord-americana que escriu un text gens convencional, modernista i poderosament poètic. Revolució social i evolució personal, allò públic i allò privat, es relacionen i esdevenen igualment importants en la construcció del personatge femení. En el text la dona fa un pas endavant i s'afirma com a activista, escriptora i amant. Ens explica els fets i els experimenta, ens convida a veure i viure quan, tanmateix de manera subtil, ens exigeix l'esforç i la responsabilitat de llegir i sentir. Hem d'existir en el seu acte narratiu, sense prejudicis. Hem de trobar-nos amb la seva poesia sense por. I també hem d'estar, igual que ella, a punt i preparats pel canvi que se'ns relata, perquè, tal com va defensar sempre l'autora, «el món no està fet d'àtoms, sinó d'històries».

Muriel Rukeyser es va arriscar a dur l'experimentació modernista fins a extrems que no van ser compresos ni acceptats pels seus editors nord-americans, que van considerar que la protagonista era estranya i escandalosament lliure a l'hora de pensar i estimar. A més, en el context polític del seu país, qualsevol posicionament que no fos descaradament proamericà era considerat amenaçadorament comunista. Així és que aquesta primera i úni-

ca novel·la de Rukeyser va quedar en un calaix, i l'intent de l'autora per trobar una veu narrativa nova i experimental, que ens parlés de la Guerra Civil en femení, va quedar estroncat, silenciat com tantes altres veus de dones escriptores, periodistes i fotògrafes. Tanmateix, ella va continuar revisant i reescrivint aquesta novel·la tan personal al llarg de la seva vida, alhora que va desenvolupar profusament la temàtica i el simbolisme de la Guerra Civil en la seva sòlida obra poètica.

Si bé se la coneix com a activista, escriptora, poetessa i modernista experimental, també va exercir de reportera, assagista, articulista, crítica literària, conferenciant, professora i fins i tot va treballar com a guionista i muntadora cinematogràfica. Mare soltera i feminista, va subvertir el binarisme de gènere, ja sigui com a bisexual o com a lesbiana, tot i que ella sempre tingué força cura de la seva pròpia intimitat. Malgrat això, es fa impossible separar la seva vida privada de la seva activitat creadora i del compromís actiu amb les qüestions polítiques i socials. Aquesta simbiosi la trobem en tots els seus escrits. Amb ella pren sentit la frase que es va fer popular a finals dels seixanta entre les feministes radicals: «Allò personal és polític». És per això que Muriel Rukeyser escriu tal com ho fa, amb una total cohesió entre forma i contingut. Connecta allò privat amb allò públic, sense posar-hi fronteres. Ella s'autodefineix i alhora intenta superar la seva pròpia definició per proclamar una realitat històrica i poètica en constant retorn, en una mena d'espiral on el jo i l'altre es reconeixen sense màscares, on res d'allò que esdevé pot ser-nos aliè. No hi ha vida sense compromís, ni poesia que no sigui compromesa. Així ho proclama l'obra de Rukeyser, encara que pugui semblar alienador per a qui defensi quelcom similar a una idea de poesia pura. Al contrari, la poesia acaba essent una arma que ho qüestiona tot, una eina de vida i transformació. Quan llegim Rukeyser se'ns fa difícil encasellar-la. El seu missatge i estil ens aporten sempre alguna cosa nova que connecta poderosament amb el nostre present. Ella ens parla d'aspectes personals i profunds amb una mirada llarga, que no és

transcendent, sinó que és política i compromesa, i que dibuixa una constel·lació de tot allò que és humà i, per tant, universal, real, històric i polític.

Savage Coast és també un referent en femení, perquè allò femení és, però ha estat silenciat, tal com ho va ser aquesta novel·la. Fins que algú, fa pocs anys, la troba, s'alça dempeus i lluita perquè la veu de Rukeyser ressoni i aquesta obra es publiqui finalment. També així, dempeus, amb els braços aixecats i els punys tancats, se'ns descriuen els atletes i la gent que s'apleguen a les Drassanes de Barcelona. L'escena de la desfilada dels olímpics i l'exèrcit republicà ens ofereix un final obert, especial i compromès. Som davant d'una novel·la que documenta cinc dies molt importants de la vida de Muriel Rukeyser; també davant d'una escena encara oberta de la nostra història, que es narra des d'una visió femenina, poètica i experimental. Així doncs, ara us convidem a obrir-la i a deixar que esclati l'acte de la seva lectura.

Capítol de mostra

Capítol u

Primer dia,
dissabte 18 i diumenge 19 de juliol

Muriel Rukeyser, als 24 anys (FOTO NANCY NAUMBURG)

Dissabte, segons les últimes notícies,
Barcelona estava en calma, i fins aleshores
no s'havia disparat cap tret.

—**Comunicat de Reuters**

Capítol de mostra

Tothom sap com va acabar aquella guerra. Tothom sap quines opcions van conduir a la victòria, a la previsió de la victòria en el camp de batalla, on homes armats i vestits amb espardenyes i faixes corrien encegats a través de trinxeres; sabem de derrotes, de ciutats bombardejades, cremades, i de l'avió que cau del cel, envoltat de canons; de les incursions, reiteradament anunciades o silenciades, de nit, o amb les rengleres d'homes famolencs que són envaïts mentre vigilen des de les cunetes; dels canvis en el mapa, on una línia dibuixada en color avança al peu d'una altra línia de color; de l'amenaça de properes guerres que s'estenen sobre els continents, i planen com una ciutat feta d'avions, una ominosa figura moderna enlairada en el cel.

Tothom sap qui va guanyar la guerra.

El tren descendia com un llampec de França cap a Espanya, retruc de vidres i pur metall en la nit.

La seva força d'acceleració contenia l'energia d'un cor-

rent d'aigua, fosc, arrauxat, pesant, abans de la matinada, viatjava i feia revolts per la contrada, veloç.

Ella es va despertar, amb el cap cot, i tot fent un giravolt damunt de la llitera, va pressionar la cara contra la finestra. Ara podia arraulir-se, donar tombs per la llitera, ajeure's amb els ulls inundats per negres contrades que vessaven davant seu, que fluïen pel seu damunt mentre fitava enfora.

Va guaitar a l'exterior amb una mirada atenta de plenitud: n'esperava qualsevol cosa, d'aquell dia, del llarg balanceig, de la nit i de la contrada. En un esclat d'entusiasme, sentí que el món havia canviat: l'acceleració, el son, la velocitat.

La pistonada tensa, desesperada del tren alleujava tots els passatgers: cap responsabilitat, cap món, només el son, el son i la velocitat en la foscor, la nit calmada s'allunyava, la velocitat es mantenia, les ombres s'esvaïen i despuntaven de matinada.

Veloç i directe, el tren de turistes descendia, i viatjava com un xiulet agut a través de l'aire.

El sud de Carcassona a trenc d'alba, tots els galls cantaven, ara el paisatge es transformava, els camps argentats i ben cuidats donaven pas a turons blancs i a espadats, alçats arreu, que capturaven les facetes de les finestres resplendents després de passar el tren.

La Helen es va despertar amb un aspecte lluminós. Jeia al llit de baix, mirant cap enfora a l'alçada dels conreus grisos, observava les alenades de foscor dels túnels que recloïen els viatgers, la curosa i blanca construcció dels ponts i dels passos a desnivell.

Dalt d'un turó que passava de llarg veloçment, un home que anava amb un ruc es quedà plantat per un instant.

La foscor d'un altre túnel l'esborrà.

El bramul del túnel va durar uns minuts, i va esclatar finalment en el xiscle i la llum d'un tren que eixia mentre feia

un xiulet. En aquest precís instant resseguien el vessant inclinat d'una muntanya.

—Mira! —va dir sorpresa.

La desconeguda de la llitera de dalt va moure el cap amb dilació. La imatge reflectida es va gronxar en el mirall de la porta que s'havia obert durant la nit. Era més gran i tenia els cabells més clars que la Helen, no era massa grossa, però es veia flàccida i laxa de bon matí.

—És la primera vegada que ho veus? —va preguntar.

—No, i ara —va contestar la noia.

—Però si als Estats Units hi ha un munt de cactus —va dir la dona més gran, i va badallar.

El revisor va entreobrir la porta i, quan va treure el cap al compartiment, va aturar-li el badall.

—Deu minuts per a Cervera —anuncià, i va tancar la porta.

—Val més que ens llevem, val més que ens llevem —murmurà la dona, mentre baixava l'escala de la llitera.

Va plantar-se al terra del petit compartiment, força elegant i de color verd mat, molt compacte i confortable. Mandrosament, va atansar la roba interior de la llitera superior, i començà a vestir-se.

La Helen jeia tranquil·la, mirant defora.

Les muntanyes s'enfonsaven en les valls verdes, s'enfilaven cap amunt bruscament, amb minúscules cases blanques en equilibri i vessants coberts de teules, llavors trencaven de nou, i s'enlairaven. Els Pirineus mostraven les seves petites esglésies i rucs, cases enguixades i estucades, enormes extensions de boscos verds i roca de color os blanquinós. Xiprers d'un fosc fervent sorgien al llarg dels pendents, i semblava que fossin impulsats cap amunt. L'extensió de les muntanyes era com el d'unes ales desplegades, blanques i terribles, o lleonades, com si davall hi hagués sang.

La dona no va trigar a sortir al passadís per anar a buscar cafè.

A Cervera, el tren va reduir velocitat amb un grinyol contingut a sota la nau de l'estació.

La Helen va balancejar les espatlles cap a l'altre extrem del llit i va mirar per la finestra gran.

A l'altre costat de la doble via hi havia la paradeta de llibres, tots els llibres de tapa tova estaven alineats de manera engrescadora.

Dos mossos que carregaven maletes i raquetes de tenis estaven ajudant un grup de visitants que anava d'un costat a l'altre de l'estació.

Un home gras amb una boina mirava amunt amb curiositat, anava caminant al costat de les finestres fins que va trobar la correcta, i es va posar de puntetes per poder fer compliments i ajudar.

A les grans parets hi havia el cartell amb la diagonal groga, «*Pour la protection des jeunes filles*», que la mirava de fit a fit.

Dos nois, delicadament musculats, passejaven amunt i avall; el de la camisa de seda granada havia posat els braços damunt les espatlles de l'altre.

La calor agradable i tonificant es mantenia dins la cabina.

La Helen va començar a vestir-se.

La darrera estació de França, i Espanya estaria al seu abast, d'aquí a quinze minuts!

Una punxada d'excitació li produí una tibantor al nervi de la cama. El sol li ho curaria.

Es posà el jersei, començant pel forat del cap, i obrí la porta.

Desplegades, just allí a l'altra banda d'una zona de turons, les antigues aigües, el Mediterrani. Gris i tremolós amb el sol, només mostrava una tímida lluïssor.

Tot seguit, el tren es tornà a posar en marxa. Recuperà de nou la velocitat màxima, solcava al voltant dels costers.

Semblava que era la mar qui viatjava, oberta, completament estesa, tallada per la llum del sol.

La Helen va trobar l'altra dona en el compartiment del costat.

—Hauríem de seure aquí un moment —va dir la dona—. La propera és la frontera, i aquest lloc està tan buit i net, és perfecte. Ja has canviat els teus diners? No, no marxis, només et vull dir com me n'he alegrat que et col·loquessin al meu compartiment... i no fossis cap vella escocesa, sempre penso que hi haurà alguna vella escocesa enganxada a mi. Però des del moment que et vaig veure, sabia que no ens barallaríem pel llit de baix.

La Helen va riure.

—I després —va continuar—, vaig estar tan contenta de poder ensenyar a algú les fotos dels meus fills... suposo que els enyoro, tant se val què diguin... i, és una manera de parlar, nosaltres *som* veïnes, oi, si tu vius a Nova York, i jo visc tot just a l'altra banda del riu, a Jersey... a Peapack?

—Si parlem de barreres, el riu no n'és ben bé una —va convenir la Helen.

—I va ser agradable parlar amb tu dels meus amics de Barcelona. Ell és realment molt atractiu... em sembla que us agradareu... els has de conèixer. Podríem anar tots a una cursa de braus aquesta tarda; sempre hi ha curses, diumenge a la tarda, a Espanya, oi? —va dir la Peapack.

—No ho sé. Però he de buscar l'home de l'Olimpíada, tan aviat com arribaré —va dir la Helen.

—Olimpíada? Quina Olimpíada? —va preguntar la Peapack—. Els jocs olímpics són a Berlín, no? Si no, per què he planejat trobar-me amb el meu marit a finals de setmana i continuar cap a Alemanya? Té cartes per lliurar a algunes persones molt interessants. I després anirem cap a Itàlia, a Milà, i allí també ens trobarem amb gent molt interessant.

—Aquests són en contra dels jocs alemanys —va dir la

Helen—. L'Olimpíada Popular, contra els jocs nazis, contra el feixisme. Se celebren per protestar contra els altres. Amb un esperit completament diferent.

—Bé —va dir la Peapack—. M'agrada l'esperit esportiu. Tenim alguns contactes molt importants a Alemanya. Per què hi hauria d'haver jocs *contra* jocs?

El diari jeia desplegat a terra, s'hi llegien els titulars d'Europa que parlaven de guerra a cada carrer. Se sabia que els metros no eren segurs contra els atacs aeris, i els anuncis de les primeres pàgines recomanaven que es posessin màscares de gas a la canalla.

La Peapack va continuar.

—Suposo que està bé que hi hagi jocs, no es pot dir que n'hi ha massa —va dir animadament, per posar pau.

La Helen va guaitar per la finestra.

Espanya començava aquí, càlida i confusa.

La carretera blanca desapareixia darrere d'una església.

Un home amb una ampla faixa negra les va saludar des d'una filera de pesoleres.

Des d'ahir el seu estat d'ànim havia canviat. Després, havia creuat el Canal, baixat fins a París en el tren ràpid, visitat ràpidament la ciutat, i arribat a aquesta altra, tot amb una excitació atordidora. Havia carregat amb el pes de l'excitació que tot aquest anar amunt i avall li havia provocat, però encara es recloïa en si mateixa mentre viatjava sola. Tot era nou i havia de ser important, havia de ser preciós, de la mateixa manera que estava acostumada a reflexionar, ara havia de créixer per ser una persona valuosa. Era massa per poder-la suportar, tota aquesta inseguretat que sentia, i aquí, amb la calor i l'aventura, va començar a alliberar-se'n. Sempre se submergia dolorosament en si mateixa, conscient de qui era des de feia anys, com la criatura blanca i estranya, i més tard com la donassa enutjada. Sent-ne conscient, se'n podia deslliurar, i havia madurat cap a un cert alleujament, una

aliança entre components, que s'assemblava a la pau. Però el seu símbol era la guerra civil, va pensar... conflicte interminable, esqueixat, que l'esquinçava, en les seves relacions amb la família, els amics, la gent que estimava. Si en sabia tant, de si mateixa, estava obligada a saber-ne més, a fer més... però fos què fos, tot allò que havia tocat, s'havia enfonsat en aquest conflicte, va pensar, dramàticament. La gent que havia estimat més, o bé havia estat obstinada i freda, o dèbil, per dir-ho en altres paraules. Amb poc més de vint anys, n'era amargament conscient, del seu fracàs per construir una vida que pogués considerar harmònica. Aquest viatge havia de ser un nou començament, com quan la universitat li va oferir un nou punt de partida. I ara, que s'atansava el final, amb la feina feta i aquesta setmana per estar en una manifestació popular, tal com ella havia escollit, la tensió s'esvaïa una mica. El nervi de la cama, que l'havia molestada tant tot l'any, era gairebé l'única cosa que li ho feia recordar, tot això. La resta estava començant a capgirar-se. Es podria entregar completament a qualsevol cosa que la deslliurés de la tensió, i aquest dia ho estava començant a fer possible, amb l'escalfor i la blancor, la visió dels primers xiprers, la dona eixelebrada que anava xerrant.

Europa, la idea d'Europa s'inflamava sobre l'horitzó, com un dirigible, que penjava il·luminat en un somni de poder inútil, però emplenat, en el somni, amb un gas a punt de cremar entre les flames. Quan ahir, el mosso de les maletes va parlar-li de la guerra a l'estació Victòria, les premonicions se li van acumular; París va ser pitjor, amb els cartells i els anuncis de màscares de gas, els rumors de simulacres als soterranis i els rituals de guerra.

Però tot això estava començant a passar de llarg. França, a favor del Front Popular, era un pilar després de la política confusa d'Anglaterra i la negociació tensa. El sol era restaurador després de Londres, i Espanya, inundada de sol, que

donava suport a una Olimpíada Popular, l'havia alleujat abans d'arribar a la frontera.

Val més deixar-ho passar tot de llarg, les vagues americanes i els conflictes civils, el greuge de l'amor, i val més cercar repòs. Veure tensions arreu, malsons de lluites que s'esdevenien, el camp de concentració, la cara amb màscara de gas, les veus de nit, el dolor alemany, l'amenaça de qualsevol mena de guerra.

Val més deixar-ho anar tot a ràfegues com si fossin esclats de música, fins que després vingui certa calma, calma i escalfor i velocitat com una onada que et cobreix, com la marea que oneja sobre una dona ajaguda damunt la sorra, sota un cingle, un penya-segat com ara el d'aquí, blanc i verd, i xiprers, calor com aquesta calor que es pot agafar amb la mà, velocitat com aquesta velocitat, un tren que vola cap al sud, pau com aquesta pau, ara que aquest tren ha arribat al descans final.

Portbou.

La frontera.

Els mossos de l'equipatge corrien per les andanes amunt i avall, les maletes queien i s'apilaven a través de les finestres, els passatgers s'amuntegaven, mentre baixaven pels graons perpendiculars.

La bogeria d'una nova llengua omplia en cascada l'estació, ella tenia un mosso que anava obrint-se camí tot espenyent, capbaix, i la Peapack havia trobat algú per portar-li les seves cinc maletes de cuir cru a la duana.

Hi havia el jove matrimoni anglès, la noia jove, el marit també molt jove, dolços ulls ametllats, suau bigoti llarg, a qui va veure amb el cap ben dret quan creuaven el Canal. El seu barret *porkpie* verd tenia un lleuger aire llatí.

Va entrar a l'edifici de duanes.

El noi de les maletes va cridar:

—Primera o tercera, senyoreta?

La Peapack va assenyalar que aniria a primera, com a França.

La Helen va poder veure els bancs de fusta de tercera des d'on era.

S'estaven omplint d'espanyols.

—Li ho dic de seguida —va contestar ella, mentre anava cap a tercera.

Immediatament van marcar l'única maleta que portava.

Ella era al final d'una llarga cua esperant davant de dos funcionaris de l'administració.

Aquests aturaven cada passatger davant la sala d'espera.

Quan va anar cap a ells i es va quedar dreta davant de la taula llarga, la van mirar de fit a fit amb un aire irònic de detectiu. Van preguntar-li el nom i el van afegir a la llista.

—Extraordinari! —va dir l'anglès.

Ella va avançar cap a la sala d'espera.

L'exprés francès s'havia buidat completament. Els seus passatgers esperaven, drets en petits grups, el tren espanyol amb destí a Barcelona.

Va reconèixer un o dos dels passatgers, però n'hi havia molts d'altres que s'hi havien afegit.

Hi havia dos grups, que viatjaven amb passaport col·lectiu i que portaven plaques de l'Olimpíada, que de tant en tant es desfeien en petites corredisses atlètiques.

Tres homes de galtes negres, ben vestits, que parlaven amb un accent americà tancat, s'estaven drets al costat de la barrera. Un duia un exemplar de *Variety* sota el braç i li va somriure quan va veure que en mirava els titulars.

La Peapack estava pujant al tren, quatre vagons més endavant, ara que aquest havia retrocedit lentament cap a l'estació.

Era un tren més petit, de vuit vagons, tres de tercera classe, tres de primera classe, un Pullman luxós i un vagó restaurant.

Els equips i els espanyols es van barrejar enfilant els graons de tercera classe. El *Variety* es va esvair en direcció al Pullman.

El cap de la Peapack va eixir per la finestra de primera classe, s'ho mirava tot amb un lleuger ressentiment.

A la Helen li van començar a agradar els espanyols.

Va pujar els graons de tercera classe.

El mosso de l'equipatge va trobar un seient sol en un dels bancs de fusta i hi va llençar la maleta tot alçant els braços per damunt del cap.

Amb un gran xerric, el tren es va posar en marxa.

Capítol de mostra

Muriel Rukeyser

SAVAGE COAST

:Rata_

Rata_Books

ISBN 978-84-16738-10-6

El testimoni literari
d'una jove poeta de
Nova York a la Catalunya
de juliol del 36